

TINH GỌN BỘ MÁY NHÀ NƯỚC HOẠT ĐỘNG HIỆU LỰC, HIỆU QUẢ ĐÁP ỨNG YÊU CẦU KỶ NGUYÊN MỚI

VŨ THỊ HOÀI PHƯƠNG*

Ngày nhận: 25/12/2024

Ngày phản biện: 27/02/2025

Duyệt đăng: 22/4/2025

Tóm tắt: *Đổi mới, sắp xếp, tinh gọn bộ máy nhà nước là đòi hỏi cấp thiết, là một trong những nội dung của công cuộc xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam hiện nay. Bài viết nhận diện về tổ chức bộ máy Nhà nước Việt Nam thời gian qua, từ đó đề xuất một số giải pháp góp phần sắp xếp, tinh gọn bộ máy đáp ứng yêu cầu trong bối cảnh mới của đất nước hiện nay.*

Từ khóa: *Bộ máy nhà nước; hiệu lực, hiệu quả; kỷ nguyên mới; sắp xếp, tinh gọn.*

Đặt vấn đề

Một bộ máy nhà nước gọn nhẹ, hiệu lực, hiệu quả, thực hiện tốt các chức năng, nhiệm vụ của nhà nước trong mỗi giai đoạn phát triển của đất nước là yêu cầu quan trọng của bất kỳ nhà nước nào. Đối với Việt Nam hiện nay, công cuộc xây dựng, hoàn thiện nhà nước pháp quyền, quản lý xã hội bằng pháp luật, phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa (XHCN), hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng đang đặt ra cho nhà nước nhiều vấn đề phải giải quyết. Không phủ nhận công cuộc đổi mới những năm qua chúng ta đã đạt được nhiều thành tựu đáng ghi nhận về mọi phương diện. Tuy nhiên, tổ chức bộ máy với tư cách là yếu tố quan trọng của chủ thể quản lý xã hội đang bộc lộ một số hạn chế, nhiều tầng, nấc, làm giảm hiệu quả quản lý của nhà nước. Chính vì vậy yêu cầu sắp xếp, tinh gọn bộ máy đang đặt ra ngày càng cấp thiết.

1. Khái quát về tổ chức bộ máy Nhà nước Việt Nam

Từ khi thực hiện đường lối đổi mới đất nước, bộ máy nhà nước luôn được quan tâm xây

dựng và ngày càng thực hiện tốt hơn vai trò là chủ thể quản lý xã hội. Trong điều kiện xây dựng, hoàn thiện nhà nước pháp quyền XHCN của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân, nhà nước ngày càng thực hiện hiệu quả các chức năng, nhiệm vụ, phát huy dân chủ XHCN, bảo đảm quyền làm chủ của nhân dân, quản lý xã hội phát triển. Bước vào thời kỳ mới, kỷ nguyên mới, mục tiêu của kỷ nguyên mới là xây dựng thành công nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa, dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh. Một xã hội trong đó mọi người dân đều có cuộc sống ấm no, hạnh phúc, được hỗ trợ phát triển, làm giàu; đóng góp ngày càng nhiều cho hòa bình, ổn định, phát triển của khu vực và thế giới, cho hạnh phúc của nhân loại và văn minh toàn cầu.

Là chủ thể quản lý xã hội, với hai nhiệm vụ cơ bản là xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, nhà nước đồng thời phải thực hiện tốt các chức năng đối nội và đối ngoại, dù trong bất kỳ giai đoạn nào. Trong điều kiện hiện nay, với sự tác động của nhiều yếu tố khách quan trong nước và quốc tế, quá trình thực hiện các chức năng, nhiệm vụ của nhà nước cũng bị chi phối, ảnh hưởng nhất định.

* Học viện Chính trị khu vực I.

Nhìn nhận từ góc độ tổ chức thực thi quyền lực, Nhà nước Việt Nam hiện nay đang thực thi quyền lực của nhân dân giao phó, là tổ chức chính trị đặc biệt, bộ máy nhà nước gồm hệ thống các cơ quan từ Trung ương đến địa phương thực thi quyền lực của nhân dân, thể hiện thông qua các quyền lập pháp, hành pháp, tư pháp. Quyền lập pháp được trao cho Quốc hội; Chính phủ thực thi quyền hành pháp và Toà án nhân dân thực hiện quyền tư pháp. Quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công, phối hợp và kiểm soát giữa các cơ quan nhà nước trong thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp. Bộ máy nhà nước ở Trung ương ngoài Quốc hội, Chính, phủ, Toà án nhân dân tối cao, còn có Chủ tịch nước - một chế định đặc biệt, là nguyên thủ quốc gia, đứng đầu nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam; Hội đồng bầu cử quốc gia; Kiểm toán nhà nước; Viện Kiểm sát nhân dân tối cao. Hệ thống Toà án nhân dân, Viện kiểm sát nhân dân được tổ chức theo hệ thống dọc từ trung ương đến cấp huyện. Ở địa phương, chính quyền địa phương là một bộ phận hợp thành của chính quyền nhà nước, được tổ chức ở các đơn vị hành chính, phù hợp với đặc điểm nông thôn, đô thị, hải đảo, đơn vị hành chính- kinh tế đặc biệt, thực hiện chức năng, nhiệm vụ trong phạm vi địa phương theo quy định của pháp luật. Chính quyền địa phương là hình thức pháp lý thông qua đó Nhân dân thực hiện quyền làm chủ của mình ở địa phương. Theo Luật Tổ chức chính quyền địa phương năm 2025, chính quyền địa phương ở Việt Nam gồm: Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân. Thực hiện Kết luận số 126-KL/TW ngày 14/2/2025 của Bộ Chính trị, Ban Bí thư; Kết luận số 127-KL/TW của Bộ Chính trị, Ban Bí thư ngày 28/2/2025; Kết luận số 128-KL/TW ngày 07/03/2025 của Bộ Chính trị và các văn bản hướng dẫn của Trung ương, chính quyền địa phương ở Việt Nam được tổ chức ở 2 cấp tỉnh và cơ sở; ở các cấp đều tổ chức Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân.

2. Hoạt động bộ máy Nhà nước Việt Nam thời gian qua

Những năm qua, thực hiện đường lối đổi mới toàn diện mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, quá trình hội nhập ngày càng sâu rộng vào khu vực và thế giới, Việt Nam đã ngày càng phát triển, chính trị ổn định, kinh tế hồi phục và tăng trưởng nhanh sau đại dịch Co-vid 19, các vấn đề an sinh xã hội được giải quyết ngày một hiệu quả. Bộ máy nhà nước ngày càng phát huy được vai trò quản lý xã hội phát triển, thực hiện có hiệu quả các chức năng nhà nước. Hiến pháp 2013 và các luật tổ chức các cơ quan nhà nước đã tạo cơ sở pháp lý vững chắc cho tổ chức và hoạt động của các cơ quan nhà nước từ Trung ương đến địa phương. Các nguyên tắc tổ chức, hoạt động của bộ máy nhà nước được đề cao và tôn trọng trong quá trình tổ chức và vận hành bộ máy nhà nước. Cơ chế phân công, phối hợp và kiểm soát giữa các cơ quan nhà nước trong thực thi quyền lực được quán triệt và tổ chức thực hiện nghiêm. Tổ chức bộ máy các cơ quan nhà nước về cơ bản đảm bảo chặt chẽ, thống nhất, chức năng, nhiệm vụ được phân định và thực hiện đúng pháp luật, thể hiện bản chất dân chủ của nhà nước, bảo đảm tất cả quyền lực thuộc về nhân dân.

Thực hiện Nghị quyết số 18 (Khóa XII) về sắp xếp, hoàn thiện tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị tinh, gọn, mạnh, hoạt động hiệu năng, hiệu lực, hiệu quả; bộ máy nhà nước thời gian qua đã được sắp xếp, đổi mới, khắc phục được phần nào những hạn chế trước đây, bước đầu tạo chuyển biến tích cực trong đổi mới, sắp xếp tổ chức bộ máy, nâng cao hiệu quả hoạt động của các cơ quan, đơn vị, tổ chức trong hệ thống chính trị.

Mặc dù đã rất tích cực đổi mới, sắp xếp bộ máy nhà nước, tuy nhiên hiện nay hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước đang là một vấn đề được quan tâm, bởi: "Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa có mặt chưa đáp ứng tốt yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội và quản lý đất

nước trong tình hình mới”[4, tr.89]. “Tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị vẫn còn cồng kềnh, nhiều tầng nấc, nhiều đầu mối; hiệu lực, hiệu quả hoạt động chưa đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ. Chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn, tổ chức bộ máy, mối quan hệ của một số cơ quan, tổ chức chưa thật rõ, còn chồng chéo, trùng lặp... Việc phân công, phân cấp, phân quyền giữa các ngành, các cấp và trong từng cơ quan, tổ chức chưa hợp lý, mạnh mẽ và đồng bộ; còn tình trạng bao biện, làm thay hoặc bỏ sót nhiệm vụ”[3].

Theo Báo cáo của Bộ Nội vụ, sau quá trình sắp xếp vẫn còn một số tồn tại, hạn chế, một số trường hợp sắp xếp đơn vị hành chính nông thôn vào đô thị còn vướng mắc về quy hoạch, về rà soát, đánh giá tiêu chí đô thị theo quy định nên phải đưa ra khỏi hồ sơ Đề án chung của địa phương (*như các tỉnh Thừa Thiên Huế, Lạng Sơn, Yên Bái, Thái Nguyên, Bình Thuận, Bình Định, thành phố Hà Nội..*). Một số địa phương còn chưa quyết liệt trong quá trình thực hiện, chưa gửi đúng tiến độ hồ sơ đề án theo yêu cầu, kế hoạch đã đề ra. Một số địa phương đã xây dựng Phương án tổng thể nhưng sau đó để lại số lượng khá lớn các đơn vị hành chính cấp huyện, cấp xã chưa thực hiện sắp xếp trong giai đoạn 2023 - 2025[1].

Tinh gọn tổ chức bộ máy có thể nói là một cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy nhà nước, về thay đổi tư duy, nhận thức, tầm nhìn, giải phóng tư tưởng hướng đến cải cách đổi mới và phát triển. Đây cũng là cơ hội để phát huy tốt nhất nhân tố con người, đáp ứng yêu cầu của kỷ nguyên đổi mới và phát triển. Chính vì vậy đòi hỏi phải tổ chức thực hiện một cách thận trọng, chặt chẽ và kiên quyết.

3. Một số giải pháp tinh gọn bộ máy hiệu lực, hiệu quả đáp ứng yêu cầu kỷ nguyên mới

Nghị quyết 27 ngày 09/11/2022 của Ban Chấp hành Trung ương đặt ra mục tiêu: “...bộ máy nhà nước tinh gọn, trong sạch, hoạt động hiệu lực, hiệu quả; đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức có đủ phẩm chất, năng lực, thực sự

chuyên nghiệp, liêm chính; quản trị quốc gia hiện đại, hiệu quả; đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước nhanh, bền vững, trở thành nước phát triển, có thu nhập cao theo định hướng xã hội chủ nghĩa vào năm 2045”[5].

Tinh gọn bộ máy Nhà nước ở Việt Nam hiện nay trở thành một nhiệm vụ cấp bách, là một trong những giải pháp quan trọng để xây dựng một chính quyền phục vụ nhân dân, hiện đại, minh bạch. Đổi mới bộ máy nhà nước theo hướng tinh, gọn, hiệu năng, hiệu lực, hiệu quả sẽ cắt giảm những tầng nấc trung gian, không cần thiết, thúc đẩy hiệu quả phối hợp giữa các cơ quan, nâng cao năng lực lãnh đạo, và chất lượng quản lý, nâng cao hiệu quả hoạt động, khơi thông mọi nguồn lực trong xã hội, thúc đẩy sự phát triển. Để thực hiện thành công cuộc đổi mới, tinh gọn bộ máy nhà nước hiện nay, cần thực hiện một số giải pháp sau:

Thứ nhất, xây dựng, hoàn thiện hệ thống chính sách, pháp luật làm cơ sở cho công tác sắp xếp, tinh gọn bộ máy. Những năm vừa qua, thực hiện sắp xếp, đổi mới tổ chức bộ máy, ngoài Nghị quyết 18 - NQ/TW, Đảng và Nhà nước đã ban hành nhiều nghị quyết, quy định pháp luật, bước đầu tạo điều kiện cho việc sắp xếp tổ chức bộ máy như: Nghị quyết 56/2017/QH 14 về tiếp tục cải cách tổ chức bộ máy hành chính nhà nước tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả; Công văn 8543/VPCP- TCCV ngày 20/11/2024 rà soát, sắp xếp tổ chức bộ máy; Thông báo 134/TB-BCĐTKNQ18 ngày 03/12/2024 kết luận của Ban Chỉ đạo về tổng kết việc thực hiện Nghị quyết 18-NQ/TW “Một số vấn đề về tiếp tục đổi mới, sắp xếp tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả” tại Phiên họp thứ nhất ngày 30/11/2024; Kế hoạch 141/KH-BCĐTKNQ18 ngày 06/12/2024 sắp xếp, tinh gọn tổ chức bộ máy Chính phủ do Ban Chỉ đạo về tổng kết việc thực hiện Nghị quyết 18-NQ/TW ban hành; Chỉ thị 03/CT-BTC về công tác đổi mới, sắp xếp tổ chức bộ máy Bộ Tài chính; Công văn

7968/BNV-CCVC ngày 08/12/2024 định hướng xây dựng phương án bố trí, sắp xếp cán bộ công chức viên chức và người làm việc theo chế độ hợp đồng lao động khi thực hiện sắp xếp tổ chức bộ máy hành chính do Bộ Nội vụ ban hành; Công văn 24/CV-BCĐTKNQ18 ngày 18/12/2024 về Định hướng, gợi ý một số nội dung về sắp xếp tổ chức các cơ quan chuyên môn thuộc Ủy ban nhân dân cấp tỉnh, cấp huyện do Ban chỉ đạo về tổng kết thực hiện Nghị quyết 18-NQ/TW ban hành.

Tuy nhiên, nhiệm vụ của tinh gọn, sắp xếp tổ chức bộ máy nhà nước còn nhiều vấn đề phức tạp. Trước hết, cần nhanh chóng ban hành các văn bản quy phạm quy định cụ thể về cơ cấu tổ chức các cơ quan sau sáp nhập, sắp xếp, phân định rõ ràng, rành mạch về chức năng, nhiệm vụ, thẩm quyền. Xây dựng, hoàn thiện các quy định về phân cấp, phân quyền mạnh gắn với trách nhiệm giải trình và cơ chế kiểm tra, giám sát, kiểm soát quyền lực, khắc phục tình trạng chồng chéo về chức năng, nhiệm vụ hoặc có khoảng trống trong thực thi trách nhiệm, tạo điều kiện cho cho chính quyền địa phương phát huy vai trò quản lý và điều hành, thúc đẩy sự linh hoạt, sáng tạo, giảm bớt áp lực của Trung ương.

Thứ hai, trong quá trình tinh gọn, sắp xếp lại bộ máy nhà nước, cần tiến hành rà soát kỹ chức năng, nhiệm vụ của các cơ quan nhà nước, nhận diện rõ những bất cập, chồng chéo, kém hiệu quả, đây là cơ sở quan trọng cho việc tái cơ cấu hoặc sáp nhập các cơ quan. Các lĩnh vực hoạt động có tính chất tương đồng hoặc quan hệ gần cần được sáp nhập để giảm đầu mối, giảm cấp trung gian, tăng tính liên kết, đơn giản hóa quy trình làm việc, bảo đảm bộ máy gọn, nhẹ, nhanh, linh hoạt. Trên cơ sở đó xác định chính xác chức năng, nhiệm vụ của các cơ quan trong bộ máy nhà nước, phân định rành mạch nhiệm vụ, quyền hạn, trách nhiệm của các cơ quan cũng như cơ chế phối hợp. Đặc biệt tuân thủ, thực hiện nghiêm các nguyên tắc hiến định về tổ chức và hoạt động của bộ máy nhà nước. Tinh gọn bộ máy, giảm đầu mối trực thuộc cần được tiến

hành đồng thời, thống nhất từ trung ương đến địa phương, đảm bảo đủ điều kiện, không làm giảm hiệu suất công việc và hợp lý hợp tình. Các cơ quan, đơn vị không đáp ứng được yêu cầu đổi mới cần được tinh giản hoặc chuyển đổi chức năng, đảm bảo thích ứng được với xu hướng phát triển và phục vụ tốt hơn cho lợi ích của người dân.

Thứ ba, cùng với tinh gọn, sắp xếp bộ máy đồng thời tinh giản biên chế, xây dựng, đào tạo, nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức, “Xây dựng nền hành chính nhà nước phục vụ nhân dân, dân chủ, pháp quyền, chuyên nghiệp, hiện đại, trong sạch, vững mạnh, công khai, minh bạch” [4, tr. 176] đòi hỏi một đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức có năng lực, trình độ, đảm bảo trách nhiệm, năng động, thực tài. Đại hội Đảng lần thứ XIII đã đặt nhiệm vụ: “Tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức có đủ phẩm chất, năng lực, uy tín, phục vụ nhân dân và sự phát triển của đất nước” [4, tr.178]. Quá trình tinh gọn bộ máy đồng nghĩa với việc dôi dư một số lượng cán bộ, công chức không nhỏ, phải đảm bảo những người ở lại trong bộ máy nhà nước phải thực sự là người có năng lực, trình độ, giỏi về chuyên môn, tinh thông về kỹ năng, nghiệp vụ, có phẩm chất đạo đức tốt, làm việc một cách tâm huyết và trách nhiệm. Cần xây dựng và hoàn thiện các tiêu chuẩn cụ thể về chuyên môn và đạo đức nghề nghiệp phù hợp với vị trí việc làm. Xây dựng hệ thống các tiêu chí rõ ràng, cụ thể làm cơ sở cho cơ chế đánh giá hiệu quả làm việc của cán bộ, công chức một cách minh bạch, công bằng, Thông qua đánh giá, những cán bộ, công chức không đáp ứng được yêu cầu công việc cần được thay thế kịp thời để bảo đảm công việc luôn được triển khai thông suốt, không làm giảm hiệu suất hoạt động của toàn hệ thống. Quá trình quản lý và sử dụng cán bộ, công chức, viên chức phải đảm bảo công khai, minh bạch, đúng pháp luật, có chính sách thu hút người tài, đồng thời tiếp tục cải cách chính sách lương và chế độ đãi ngộ đối với cán bộ, công chức, viên chức.

Thứ tư, đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin, xây dựng chính quyền điện tử, chính quyền số, thúc đẩy quá trình chuyển đổi số. Sắp xếp, đổi mới, tinh gọn bộ máy không thể tách rời quá trình ứng dụng công nghệ hiện đại. Trong điều kiện Cách mạng công nghiệp 4.0, chuyển đổi số, xây dựng chính quyền điện tử, chính quyền số vừa là xu hướng, vừa là giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước, đồng thời phục vụ ngày càng tốt hơn nhu cầu của nhân dân. Trong quá trình tổ chức và hoạt động, để hỗ trợ cho quá trình ra quyết định và nâng cao chất lượng quản lý, các cơ quan trong bộ máy nhà nước cần ứng dụng công nghệ hiện đại như trí tuệ nhân tạo (AI), phân tích dữ liệu lớn (Big Data), điện toán đám mây. Để thực hiện, cần đảm bảo các điều kiện cần thiết như thể chế số, hạ tầng số, con người số, các điều kiện này cần được đầu tư, chuẩn bị và sử dụng càng sớm càng tốt.

Kết luận

Trong bối cảnh mới, yêu cầu về một bộ máy nhà nước tinh gọn, hiệu năng, hiệu lực, hiệu quả là cấp thiết. Tinh gọn, sắp xếp bộ máy nhà nước là công việc vô cùng khó khăn, phức tạp, không kém phần nhạy cảm, dễ phát sinh tư tưởng, tiêu cực. Chính vì vậy công cuộc đổi mới, sắp xếp bộ máy nhà nước đòi hỏi sự thống nhất, đồng tâm hiệp lực, đoàn kết, quyết tâm,

quyết liệt của toàn hệ thống chính trị, đặc biệt của người đứng đầu và đội ngũ cán bộ lãnh đạo, đảng viên. Với những nỗ lực của toàn hệ thống chính trị thời gian qua, tiếp tục thực hiện đồng bộ, quyết liệt các giải pháp trên sẽ góp phần xây dựng thành công bộ máy nhà nước khoa học, hiện đại, gọn nhẹ và hoạt động hiệu quả, phục vụ nhân dân, thúc đẩy nhanh quá trình phát triển của đất nước. ■

Tài liệu tham khảo:

- [1] Bộ Nội vụ (2024), *Báo cáo số 8677/BC-BNV ngày 31 tháng 12 năm 2024 về Tình hình và kết quả thực hiện sắp xếp đơn vị hành chính cấp huyện, cấp xã giai đoạn 2023-2025*.
- [2] Bộ Nội vụ (2025), *Báo cáo số 219/BC-BNV ngày 11/01/2025 về Phương án sắp xếp tinh gọn tổ chức bộ máy của Chính phủ*.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2017), *Nghị quyết số 18/NQ-TW ngày 25/10/2017 về Một số vấn đề về tiếp tục đổi mới, sắp xếp tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả*.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, tập I*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [5] Đảng Cộng sản Việt Nam (2022), *Nghị quyết số 27/NQ-TW ngày 9/11/2022 về Tiếp tục xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới*.